

Владислав Фадєєв
(Євпаторія, Україна)

ЗАГАЛЬНОСВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ГРОМАДСЬКО- ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ РЕСУРСАМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Стаття присвячена аналізу загальносвітових тенденцій громадсько-державного управління освітніми ресурсами вищих навчальних закладів. Досліджено особливості управління освітніми ресурсами вищої освіти Франції, Великобританії, Австралії, Канади, Німеччини, Нідерландів, Польщі, Фінляндії.

Ключові слова: *система, тенденції, управління, освітні ресурси, вищі навчальні заклади.*

The article deals with the global trends of public governance of educational resources in higher education. The features of managing educational resources of higher education of France, Britain, Australia, Canada, Germany, the Netherlands, Poland, Finland are analyzed.

Keywords: *system, trends, management, educational resources, institutions of higher education.*

Постановка проблеми. Розвиток і функціонування освіти як відкритої, динамічної соціально-педагогічної системи потребує створення ефективної системи управління, яка має досить складний і розгалужений характер. Це вимагає розгляду певних методологічних засад створення системи управління системою вищої освіти, в тому числі освітніми ресурсами вищих навчальних закладів України. У процесі організації цього процесу особливої уваги набуває розгляд питань громадсько-державного управління освітніми ресурсами вищої школи України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічні засади розвитку науки, і педагогічної науки зокрема, відображено в значній кількості робіт. Це наукові праці В. Буряка, О. Глузмана, С. Гончаренка, М. Данилова, В. Кременя, В. Нікіфорова, Ю. Сурміна, М. Фіцули, Е. Юдіна та ін. Особливості участі громадськості у державному управлінні вищою

освітою відображені в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів В. Андрущенко, В. Астахова, Г. Балл, О. Глузман, І. Зязюн, В. Кізіма, С. Клепко, Г. Клімова, К. Корсак, В. Кремень, М. Култаєва, В. Кушерець, Н. Лавриченко, В. Луговий, В. Лутай, Є. Мануйлов, В. Огнев'юк, М. Романенко, С. Сірополко, В. Скотний, В. Сухіна та інші.

Недослідженими залишаються особливості загальноосвітніх тенденцій громадсько-державного управління освітніми ресурсами вищих навчальних закладів.

Мета статті – проаналізувати загальноосвітні тенденції громадсько-державного управління освітніми ресурсами вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Участь громадян у здійсненні контролю над діяльністю органів виконавчої влади – це одна із форм реалізації конституційних прав громадян. Громадяни України не тільки мають конституційне право на участь в управлінні справами держави відповідно до ст. 38 Конституції України, а й виявляють велику зацікавленість у реалізації цього права [1]

Обов'язкової участі громадськості в подоланні корупції вимагає міжнародна Конвенція ООН [3], яка ратифікована Україною 7 квітня 2011 року [2].

Для модернізації системи управління освітніми ресурсами вищих навчальних закладів України, проаналізуємо закордонний досвід.

Франція. *Національна Рада з навчальних програм* – покликана розробляти і приймати рішення, що дозволяють підтримувати зв'язок між різними рівнями освіти, перш за все між середньою і вищою освітою. Вищі навчальні заклади, навчають студентів „за замовленням” *торгово-промислових палат* (з 2012 р.). Запропонована система *індивідуалізації змісту освіти, створення бі і плюридисциплінарних дипломів*. Зміст університетської освіти також зазнає змін. Якщо раніше регламентацією (постановами міністра освіти) визначався на державному рівні перелік дисциплін та кількість годин для кожної спеціальності (диплома), то тепер

університети вповноважені створювати власні (місцеві) дипломи, не потребуючи на це згоди держави. На цей процес сильно впливають *місцеві підприємства*, які є спонсорами університетів. університети можуть видавати державні чи університетські дипломи громадянам, які отримали знання, уміння і навички не під час навчання в університетах, а в ході своєї професійної діяльності. Створено національний перелік професійних сертифікацій. Поступово дипломи ставатимуть більш доступними через зарахування знань, отриманих під час професійної діяльності (це так звані набутки професійного досвіду), через нетрадиційні та неофіційні види освіти [6].

Великобританія. Основною структурою, яка регулює і координує діяльність зі створення професійних стандартів у країні, є Рада з національних професійних стандартів (The National occupational standards board), яка був створена у 2003 р. Членами ради є представники *організацій-посередників* Агентства з кваліфікаціями і освітнім програмам (QCA), Шотландського кваліфікаційного агентства (Scottish Qualifications Authority (SQA)), Агентство Уельсу з кваліфікацій, освітніх програм і оцінюванню (Qualifications, Curriculum and Assessment Authority for Wales (ACCAC)), ради з навчальних програмам, іспитів та оцінювання Північної Ірландії (Council for the Curriculum, Examinations and Assessment (CCEA) for Northern Ireland), Агентства з розвитку галузевих кваліфікацій (Sector Skills Development Agency (SSDA)) і *шість представників роботодавців*. Очолює Раду один з *представників роботодавців*. Для проведення повсякденної роботи (поточної) по керівництву процесом розробки професійних стандартів Рада створює Координаційну групу, до складу якої входять представники всіх чотирьох національних агентств, що регулюють (відповідають за розвиток) питання кваліфікацій [12].

Австралія. Ради з галузевих кваліфікацій (Industry Skills Council) беруть участь у формуванні *Рамки національної професійної підготовки* (National Training Framework), основу якої складають три ключових

елементи, покликаних забезпечити високу якість і порівнюваність, сумісність і транспарентність професійної освіти і підготовки на всій території країни при збереженні самобутності, індивідуальності та самостійності регіонів в питаннях освіти:

1. Австралійська рамка кваліфікацій (Australian Qualifications Framework – AQF) описує всі національно визнані кваліфікації, починаючи з рівня, який визначається атестатом про повну середню освіту (Senior Secondary Certificate of Education) і закінчуючи ступенем доктора філософії (PhD), і об'єднує їх в єдину систему;

2. Австралійська рамка якості навчання (Australian Quality Training Framework – AQTF) – набір національно узгоджених принципів, підходів, механізмів та стандартів якості навчання та оцінювання (атестації), що здійснюються (проводяться) освітніми установами (навчальними організаціями);

3. Професійні стандарти – Training Packages – набір національно схвалених (прийнятих, узгоджених) стандартів та кваліфікацій, що дозволяють визначити і атестувати (оцінити) кваліфікацію працівника (людини). Training Packages описують професійні навички та знання, необхідні для ефективної роботи, але вони не регламентують процес і зміст (навчальний план, програма) навчання. Розробка стратегії навчання здійснюється викладачем і учнем та залежить від конкретних умов і обставин, а також здібностей і потреб учня [9].

Канада. Відмінна риса канадської системи управління вищою освітою – відсутність єдиного федерального органу, що регулює діяльність вищих навчальних закладів, і, відповідно, інтегрованої системи вищої освіти. Галузеві ради організують та здійснюють всю основну роботу, пов'язану зі створенням професійних стандартів. Вони забезпечують створення спеціальних комітетів з розробки стандартів, в рамках яких відбувається взаємодія представників роботодавців і працівників. В даний час в країні діє

близько тридцяти галузевих рад, об'єднаних в Альянс (The Alliance of Sector Councils – TASC) [10].

Німеччина. Існує змішана урядова комісія з питань планування в галузі освіти (з 1970 р.) У її склад входять представники адміністрацій усіх федеральних земель Німеччини, члени федерального уряду, члени Наукової ради (планування у сфері освіти), *головних об'єднань спілок підприємців* і федерального Комітету з фахової освіти. Комісія розробляє довгострокові плани розвитку системи освіти, погоджує середньострокові плани її розвитку. Велика увага в роботі комісії приділяється вивченню взаємозв'язку між функціонуванням системи вищої освіти і демографічною ситуацією, а також структурою зайнятості. Рішення цього урядового органу носять рекомендаційний характер і враховуються при підготовці відповідних законодавчих актів. Для забезпечення стандартів нових навчальних курсів в Німеччині створюється міжінституційна система забезпечення якості, яка доповнює вузівські системи управління якістю освіти. У рамках цієї системи Конференція міністрів освіти і культури і Конференція ректорів університетів затвердили акредитаційну систему, що об'єднує Центральну акредитаційну міжземельну раду і *різні агентства для незалежної оцінки змісту нових навчальних курсів* [7].

США. Роботу виконавчих органів управління вищою освітою на рівні штатів організовують, як правило, Ради з вищої освіти. Зразковий склад Ради – 15-25 чоловік, частина з яких призначається губернатором, частина – верхньою та нижньою палатами законодавчого органу штату, частина є представниками Ради керуючих коледжів, державних університетів, Ради з загальної освіти і представниками студентів. *Рада перевіряє і затверджує всі навчальні програми і окремі курси*, запропоновані округами вузів. У перервах між зборами поточною діяльністю Ради керує виконавчий директор, який призначається Радою.

Кожен університет має свою систему оцінки знань і свій диплом. Університет безпосередньо спілкується з роботодавцями, які замовляють фахівців і надають фінансування.

Освітні стандарти виявляються, насамперед, у високій індивідуалізації навчальних планів і програм та у фінансуванні вузів, яке здійснюється не тільки і не стільки державою, скільки за рахунок спеціальних освітніх податків з населення.

Акредитація вузів здійснюється *незалежними агентствами* (всього 6), причому стандарти, за якими оцінюється освітня установа або програма, розробляються акредитаційними агентствами самостійно. Існує спеціальний список акредитованих навчальних закладів або програм [7].

Польща. Існують Головна Рада Вищої Освіти, Конференція Ректорів Академічних Закладів Польщі та Конференція Ректорів Професійних Закладів Польщі. Польський закон про вищу освіту 2011р. містить наступні позиції: *Наглядові ради університетів* мають проводити моніторинг кар'єри випускника. Одночасно закон дозволяє вузам, які готують фахівців прикладних наук і зосереджують увагу на практичному профілі, *залучати до створення програм представників бізнес-сектору, громадських організацій* [5].

Фінляндія. Новий закон про вищу освіту в Фінляндії (на 15 сторінках) прийнятий у 2010, законодавчо затвердив положення про *наглядові ради університетів*, в яких представники університетів мають лише дорадчий голос, а решта – *це представники бізнесу, громадських організацій і невелика кількість представників влади*. Наглядова рада визначає стратегічні плани університету. Якщо бізнес дає інвестиції у вищу освіту, то він має право отримувати підготовлених фахівців. Якщо громадська організації бореться з якоюсь проблемою, то вона повинна знайти шляхи її подолання за допомогою університетської освіти. Також існує *Рада з вищої освіти* при Міністерстві освіти. Вона обирається з представників вузів в кількості 12 чоловік на 8 років і представляє інтереси вузів в урядових органах. Раді

підпорядковані кілька підкомітетів з різним професійним напрямом підготовки [5].

Нідерланди. Створена система двостороннього утримання галузевих фондів. Загальна відповідальність урядів, підприємств і працівників та організованого промислового секторів. Існує 100 двосторонніх галузевих фондів для навчання та розвитку в сфері будівництва, охорони здоров'я, інженерних спеціальностей, логістики і транспорту та сільського господарства. Розподіл витрат між підприємствами і урядом (50/50), від 0,5 до 1,0 відсотка рахунків компаній на заробітну плату / підготовки кадрів, дослідження в області нових навичок, розробка інформації для профорієнтації [8].

ЮНЕСКО запропонувало „audit society” (громадський аудит) в управлінні освітою. Основні вимоги: незалежний статус і самостійна відповідальність за свої дії, і ніякі треті сторони (вузи, міністерства та інші зацікавлені особи) не можуть вплинути на висновки та рекомендації, що містяться у звітах. Агентство повинно демонструвати свою незалежність за допомогою наступних заходів:

- функціональна незалежність від вузів і органів влади гарантується відповідними офіційними документами (статутний документацією або нормативними актами);
- процесуальна незалежність – визначення та дія процедур і методів, номінація і призначення зовнішніх експертів, визначення результатів процесу оцінки навчальних програм здійснюються автономно і незалежно від урядових органів, вузів та політичних партій;
- відповідальність за остаточні результати;
- розробка єдиної міжнародної системи інформації про міжнародні принципи і реальні механізми, що забезпечують визнання кваліфікацій, що надаються та отримуються в рамках різних форм транскордонного освіти – «Спільні принципи щодо забезпечення якості транскордонного освіти» (UNESCO / OECD Guidelines on Quality Provision in Cross Border Higher

Education), які ОЕСР розробляє спільно з ЮНЕСКО за активної участі національних агентств і самих університетів (зокрема *Міжнародної асоціації університетів*) [13].

Ці завдання корелюються з Національною стратегією розвитку освіти України на 2012-2021 роки де вказано, що інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвитку державно-громадської моделі управління [4: 7].

Висновки. В умовах приєднання України до європейського освітнього й наукового простору на засадах рівноправного партнерства світовий досвід у сфері управління освітніми ресурсами може бути не лише предметом вивчення, але й запозичення. Аналіз механізмів державного управління в системі вищої освіти розвинутих країн дозволив побачити різноманітність централізованих і децентралізованих видів управління та доводить, що кожен з них по-різному впливає на розвиток системи вищої освіти країни. Найважливішою ознакою високого рівня розвитку та демократизації державного управління є активна участь в управлінні освітою місцевого самоврядування, що має складну структуру виконавчих органів, вирішує змістові та організаційні питання, залучає громадськість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. № 254/96 ВР (із змінами та доповненнями). – К. : Вид-во Право, 1996. – 38 с.
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції»: від 07.04.2011 р., № 3906-17/11 // ВВР України. – 2011. – № 40. – С. 404.

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. // ВВР України. – 2007. – № 49. – С. 20–48.

4. Національна стратегія розвитку освіти України на 2012-2021 роки. – <http://guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf>

5. Зубрицька М. Тенденції в нашій освіті викликають тривогу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/high_school/26265/

6. Лащихіна В. Система управління вищою освітою у Франції (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) / В.Лащихіна. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/gnvp/2010_50_2/19.pdf

7. Луценко В.І. Досвід державного управління системою вищої освіти в розвинутих країнах та його застосування в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Apdup/2011_1/1-4-10.pdf

8. Гальперіна В.О. Питання управління системою вищої освіти: досвід Голландії [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2009_19/Gileya19/F11.pdf

9. Australian Qualifications Framework [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.aqf.edu.au/>

10. Alliance of Sector Councils (TASC) Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.councils.org/en/>

11. Brugue Q., Gallego R. A Democratic Public Administration? Developments in public participation and innovations in community governance / Brugue Q., Gallego R. // Public Management Review. – Vol. 5. – Issue 3. – 2003. – P. 432–433.

12. National Occupational Standards [Electronic resource]. – Mode of access: http://en.wikipedia.org/wiki/National_Occupational_Standards

13. OECD Guidelines on Quality Provision in Cross Border Higher Education [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.oecd.org/innovation/research/49956210.pdf>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Фадєєв Владислав Іванович - кандидат психологічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи Євпаторійський інститут соціальних наук РВНЗ „Кримський гуманітарний університет” (м.Ялта).